

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JULIANE KOKOTT
przedstawiona w dniu 26 kwietnia 2018 r.¹

Sprawa C-176/17

**Profi Credit Polska S.A. w Bielsku-Białej
przeciwko
Mariuszowi Wawrzoskowi**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Rejonowy
w Siemianowicach Śląskich (Polska)]

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Umowa kredytu konsumenckiego – Postępowanie w sprawie wydania nakazu zapłaty na podstawie weksła własnego, który zabezpiecza roszczenia z umowy kredytu konsumenckiego – Brak możliwości ustalenia przez sąd możliwego nieuczciwego charakteru warunków umownych, jeżeli konsument nie wnosi środka zaskarżenia

I. Wprowadzenie

1. Trybunał już wielokrotnie podkreślał, że krajowe prawo procesowe odgrywa decydującą rolę w skutecznym zapewnianiu ochrony konsumentów. Tak więc stwierdził on w szczególności, że sąd krajowy z urzędu powinien zbadać nieuczciwy charakter objętego zakresem zastosowania dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich² postanowienia umowy³. W drodze niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym Trybunał pytany jest po raz pierwszy, czy taki obowiązek krajowego sądu występuje również wtedy, gdy bada on charakter wiążący weksła, a weksel zabezpiecza roszczenia z umowy kredytu konsumenckiego.

2. W przypadku weksła chodzi o instytucję prawną o długiej historii, która powstała w późnym średniowieczu na potrzeby czynności wymiany pieniędzy pomiędzy kupcami⁴. Wielkie prace ustawodawcze XIX wieku, przede wszystkim francuski *Code de commerce* z roku 1807, uwolniły weksel z tych stanowych kajdan⁵ i został on po prostu *tym* instrumentem, który otworzył dostęp obywatelom wszystkich warstw społecznych do bezgotówkowego obrotu płatniczego⁶. Państwa członkowskie Unii są w większości stronami Konwencji genewskiej z 1930 r. w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych, której celem było międzynarodowe ujednolicenie prawa wekslowego.

1 Język oryginału: niemiecki.

2 Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. (zwana dalej „dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”) (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288).

3 Zobacz na przykład wyroki: z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 49); z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 42); a także z dnia 21 kwietnia 2016 r., Radlinger und Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 52).

4 Zobacz H. Coing, *Europäisches Privatrecht I*, München, 1985, s. 543.

5 H. Coing, *Europäisches Privatrecht II*, München, 1989, s. 570.

6 Ch. Bergfeld, Preußen und das Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch, *Ius Commune* 14 (1987), s. 105, 106.

3. Używanie weksli własnych, tj. weksli, w przypadku których wystawca weksla sam zobowiązuje się do zapłaty danej sumy, jako zabezpieczenia umowy kredytu konsumenckiego, jest w Polsce – inaczej niż w części innych państw członkowskich⁷ – dozwoloną i szeroko rozpowszechnioną praktyką. Polskie prawo procesowe przewiduje szybkie postępowanie nakazowe wszczynane na podstawie weksla własnego, które ogranicza sąd do formalnego badania weksla własnego. Jeżeli weksel służy zabezpieczeniu umowy pożyczki, postępowanie nakazowe wyłącza tym samym badanie umowy pożyczki, źródło zobowiązania podlegającego zabezpieczeniu. Przedłożony wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym daje Trybunałowi okazję wyrazić pogląd co do tego, czy to postępowanie jest zgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich i dyrektywą w sprawie umów o kredyt konsumencki⁸.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

4. Dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich dotyczy nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Jej art. 3 ust. 1 brzmi:

„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary [i] powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.

5. Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta,

[...]”.

6. Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”.

7. Dyrektywa w sprawie umów o kredyt konsumencki zgodnie z jej art. 2 ust. 1 obejmuje również umowy kredytu. Artykuł 3 lit. c) jako umowę kredytu definiuje „umowę, na mocy której kredytodawca udziela kredytu konsumenckiego lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu konsumenckiego w formie odroczonej płatności, pożyczki lub innego podobnego świadczenia finansowego”.

8. Artykuł 17 ust. 1 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki stanowi:

„W przypadku gdy prawa kredytodawcy wynikające z umowy o kredyt lub sama umowa zostają przeniesione na stronę trzecią, konsument ma prawo powoływać się wobec cesjonariusza na wszelkie uprawnienia, jakie przysługiwały mu względem pierwotnego kredytodawcy, włącznie z potrąceniem wzajemnych roszczeń, jeżeli jest ono dopuszczalne w danym państwie członkowskim”.

⁷ Wliczają się w to Belgia, Bułgaria, Dania, Niemcy, Estonia, Finlandia, Francja, Łotwa, Luksemburg, Niderlandy, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Republika Czeska oraz Zjednoczone Królestwo.

⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (zwana dalej „dyrektywą w sprawie umów o kredyt konsumencki”) (Dz.U. 2008, L 133, s. 66).

9. Artykuł 22 tej dyrektywy stanowi:

„1. W zakresie, w jakim niniejsza dyrektywa zawiera zharmonizowane przepisy, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać w swoim prawie krajowym ani wprowadzać do niego przepisów odbiegających od tych, które zostały ustanowione w niniejszej dyrektywie.

2. Państwa członkowskie zapewniają, by konsumenci nie mogli zrzekać się praw przyznanych im na mocy przepisów prawa krajowego wprowadzających w życie niniejszą dyrektywę lub do niej się odnoszących.

3. Państwa członkowskie zapewniają ponadto, by przepisy, które przyjmują w celu wykonania niniejszej dyrektywy, nie mogły być obchodzone poprzez sposób formułowania umów, w szczególności poprzez włączenie wypłat lub umów o kredyt objętych zakresem zastosowania niniejszej dyrektywy do umów o kredyt, które z uwagi na swój charakter lub cel mogłyby stwarzać możliwości uniknięcia stosowania jej przepisów.

[...]”.

B. Prawo krajowe

10. Przepisy o postępowaniu nakazowym wszczynanym na podstawie weksła zawarto w Kodeksie postępowania cywilnego (zwanym dalej „k.p.c.”). Artykuł 485 § 2 k.p.c. stanowi:

„Sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksła [...] należycie wypełnionego, któr[ego] prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W razie przejścia na powoda praw z weksła [...], do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów do uzasadnienia roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksła [...]”.

11. Artykuł 486 § 1 k.p.c. uzupełnia:

„W razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym”.

12. Artykuł 491 § 1 k.p.c. przewiduje:

„Wydając nakaz zapłaty sąd orzeka, że pozwany ma w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zaspokoić roszczenie w całości wraz z kosztami albo wnieść w tym terminie zarzuty. [...]”.

13. Artykuł 492 k.p.c. stwierdza:

„§ 1. Nakaz zapłaty z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności.

[...]

§ 3. Nakaz zapłaty wydany na podstawie weksła [...] staje się natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia. W razie wniesienia zarzutów sąd może na wniosek pozwanego wstrzymać wykonanie nakazu.

[...]”.

14. Artykuł 493 § 1 k.p.c. stanowi:

„Pismo zawierające zarzuty wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty. W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. [...]”.

15. Artykuł 19 § 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewiduje, że od pozwanego pobiera się trzy czwarte części opłaty w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym.

16. Odnosnie do postanowień w umowach konsumenckich art. 385¹ Kodeksu cywilnego stanowi:

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie”.

17. W odniesieniu do weksla własnego art. 101 Prawa wekslowego stanowi:

„Weksel własny zawiera: 1) nazwę »weksel«, w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono; 2) przyrzeczenie bezwarunkowe zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej; 3) oznaczenie terminu płatności; 4) oznaczenie miejsca płatności; 5) nazwisko osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana; 6) oznaczenie daty i miejsca wystawienia wekslu; 7) podpis wystawcy wekslu”.

18. Transpozycja do prawa polskiego regulacji dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki została dokonana w drodze ustawy o kredycie konsumenckim z dnia 12 maja 2011 r. Artykuł 41 ustawy o kredycie konsumenckim przewiduje:

„1. Weksel [...] konsumenta wręczony kredytodawcy w celu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki powinien zawierać klauzulę »nie na zlecenie« lub inną równoznaczną.

2. W razie przyjęcia przez kredytodawcę weksla [...] niezawierającego klauzuli »nie na zlecenie« i przeniesienia takiego weksla [...] na inną osobę kredytodawca jest zobowiązany do naprawienia poniesionej przez konsumenta szkody przez zapłatę weksla [...].

3. Przepis ust. 2 stosuje się również, gdy weksel lub czek znalazł się w posiadaniu innej osoby wbrew woli kredytodawcy”.

III. Stan faktyczny i postępowanie główne

19. W dniu 3 grudnia 2015 r. powód w postępowaniu głównym, Profi Credit Polska S.A. z siedzibą w Bielsku-Białej, zawarł z pozwanym w postępowaniu głównym, Mariuszem Wawrzoskiem, umowę pożyczki. Zgodnie z wiedzą sądu odsyłającego pochodzącą z innego toczącego się przed nim postępowania powoda umowa ta ma charakter standardowego wzorca, gdzie w formularzu zawarto warunek zobowiązujący pożyczkobiorcę do wystawienia weksla własnego celem zabezpieczenia roszczeń pożyczkodawcy z umowy pożyczki. Stosownie do tego zobowiązania pozwany przekazał powodowi podpisany weksel in blanco.

20. Następnie pozwany nie spłacił pożyczki. Dlatego też powód wypowiedział umowę pożyczki i wypełnił weksel in blanco na kwotę 3 268,38 PLN.

21. Powód wnosił przed sądem odsyłającym o wydanie przeciwko pozwanemu na podstawie weksla własnego nakazu zapłaty na kwotę 3 268,38 PLN. Do pozwu dołączył prawidłowo wypełniony i podpisany weksel, jak i wypowiedzenie umowy pożyczki, nie zaś samą umowę.

22. Jak stwierdził sąd odsyłający, według prawa krajowego postępowanie nakazowe obejmuje dwie fazy. *Pierwsza faza* rozpoczyna się wraz z wniesieniem pozwu o wydanie nakazu zapłaty. Następuje ona bez wiedzy pozwanego. Zgodnie z art. 485 § 2 k.p.c. sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli weksel ten został należycie wypełniony i [jego] „prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości”. Według sądu odsyłającego orzecznictwo krajowe interpretuje ten przepis w ten sposób, że w pierwszej fazie postępowania z urzędu bada się jedynie, czy dokument wekslowy, który przedłożył powód, jest prawdziwy i spełnia wymogi formalne. Jeżeli te wymogi są spełnione, sąd jest zobowiązany do wydania nakazu zapłaty, bez badania treści stosunku podstawowego. Jeżeli weksel zabezpiecza roszczenie z umowy pożyczki, powód w pierwszej fazie postępowania może ograniczyć się do przedstawienia jako środka dowodowego jedynie dokumentu weksla. Nie musi on dostarczyć żadnego dowodu, że zabezpieczone roszczenie pochodzi z umowy pożyczki i jest skuteczne.

23. Nakaz zapłaty jest doręczany pozwanemu razem z wszczynającym postępowanie pismem powoda i pouczeniem o możliwości wniesienia zarzutów. Termin do wniesienia zarzutów wynosi dwa tygodnie od doręczenia nakazu zapłaty. Na wniosek pozwanego sąd może wtedy zgodnie z art. 492 § 3 k.p.c. wstrzymać wykonanie nakazu zapłaty. Według sądu odsyłającego pozwany w *drugiej fazie* postępowania może podnosić zarzuty nie tylko przeciwko zobowiązaniu wekslowemu, lecz również przeciwko roszczeniom ze stosunku podstawowego, np. nieuczciwemu charakterowi warunków umowy kredytu konsumenckiego, na której oparto weksel. Jeżeli pozwany nie wniesie zarzutów, nakaz zapłaty zgodnie z art. 492 § 1 k.p.c. stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Ma on moc prawną w odniesieniu do stosunku zobowiązaniowego, ale nie w odniesieniu do roszczenia ze stosunku podstawowego.

IV. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym i postępowanie przed Trybunałem

24. Postanowieniem z dnia 17 lutego 2017 r., doręczonym w dniu 6 kwietnia 2017 r., Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich, na podstawie art. 267 TFUE, zwrócił się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy przepisy dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, zwłaszcza art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, oraz przepisy dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki, zwłaszcza art. 17 ust. 1 i art. 22 ust. 1, należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie w dochodzeniu przez przedsiębiorcę (pożyczkodawcę) przeciwko konsumentowi (pożyczkobiorcy) roszczenia stwierdzonego dokumentem wekslowym, prawidłowo wypełnionym, w ramach

postępowania nakazowego, określonego przepisami art. 485 § 2 k.p.c. i nast., w związku z art. 41 [ustawy o kredycie konsumenckim], ograniczające sąd krajowy wyłącznie do badania ważności zobowiązania wekslowego z punktu widzenia zachowania formalnych warunków weksla, z pominięciem stosunku podstawowego?”.

25. W postępowaniu przed Trybunałem Rzeczpospolita Polska i Komisja Europejska przedstawiły swoje uwagi na piśmie i wzięły udział w rozprawie w dniu 1 marca 2018 r.

V. Ocena prawna

26. Poniżej zajmę się najpierw interpretacją i dopuszczalnością wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a następnie dyrektywą w sprawie umów o kredyt konsumencki, a później rozważę dyrektywę w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

A. W przedmiocie interpretacji postawionego pytania oraz dopuszczalności wystąpienia z wnioskiem prejudycjalnym

27. Poprzez pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich i dyrektywa w sprawie umów o kredyt konsumencki powinny być interpretowane w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie krajowym regulacjom, które w ramach postępowania nakazowego na podstawie weksla własnego ograniczają sąd krajowy do zbadania zachowania wymogów formalnych weksla i wyłączają badanie umowy pożyczki zabezpieczonej przez weksel własny.

28. W swoim wniosku prejudycjalnym sąd odsyłający wyjaśnił, że to badanie stosunku podstawowego ma miejsce dopiero wtedy, gdy konsument wniesie zarzuty od nakazu zapłaty. Moim zdaniem postępowanie będące przedmiotem pytania należy postrzegać jako całość, a więc zarówno pierwszą fazę przed złożeniem zarzutów, jak i drugą fazę będącą jej następstwem.

29. Ponadto rozumiem pytanie prejudycjalne w ten sposób, że sąd krajowy zwraca tym pytaniem uwagę na możliwość badania stosunku podstawowego, a więc umowy pożyczki. Dlatego też nie ma znaczenia, czy weksel własny postrzegany odrębnie stanowi umowę, która wchodzi w zakres zastosowania dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

30. Przedmiotem sporu przed sądem krajowym w pierwszej fazie jest wprawdzie tylko weksel własny. Stosunek podstawowy będzie przedmiotem sporu dopiero w drugiej fazie wskutek zarzutów konsumenta. Nie wynika jednak z tego, że interpretacja prawa Unii, o którą się zwrócono, w oczywisty sposób nie stoi w żadnym związku z przedmiotem głównego sporu i wobec tego byłaby niedopuszczalna⁹. Postawione pytanie zmierza w istocie do tego, czy zgodne z prawem Unii jest to, że polskie prawo wymaga od konsumenta bycia aktywnym, aby umowa pożyczki stała się przedmiotem sporu i było możliwe jej zbadanie przez sąd krajowy, czy też prawo Unii należy interpretować w ten sposób, że to badanie ma nastąpić już w pierwszej fazie postępowania.

B. W przedmiocie dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki

31. Dyrektywa w sprawie umów o kredyt konsumencki ma na celu pełną harmonizację określonych aspektów przepisów państw członkowskich dotyczących umów o kredyt konsumencki. W celu ochrony konsumenta przewiduje ona m.in. różne obowiązki informacyjne kredytodawcy.

⁹ Zobacz wyrok z dnia 16 czerwca 2015 r., Gauweiler i in. (C-62/14, EU:C:2015:400, pkt 25).

32. Odnośnie do zabezpieczeń kredytów dyrektywa w sprawie umów o kredyt konsumencki stanowi, iż informacje udzielane przed zawarciem umowy w stosownych przypadkach muszą określać wymagane zabezpieczenia¹⁰. Podobnie wskazanie wymaganych zabezpieczeń należy do obowiązkowych informacji w umowie kredytu¹¹. Dyrektywa w sprawie umów o kredyt konsumencki nie zawiera jednak żadnej regulacji o zabezpieczeniach, które zabezpieczają roszczenie z umowy kredytu konsumenckiego, w szczególności o wekslu własnym.

33. Przepis poprzednio obowiązującej dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki wspominał natomiast o wekslu. Stanowił on, że państwa członkowskie, które zezwalają konsumentowi na dokonywanie zabezpieczenia za pomocą weksli, włączając weksel własny i czek, gwarantują, że konsument jest wystarczająco chroniony podczas korzystania z tych dokumentów w tych celach¹².

34. Przepis ten nie został przeniesiony do nowej dyrektywy o kredycie konsumenckim. Pomimo że pierwszy projekt Komisji dotyczący nowelizacji poprzedniej dyrektywy zawierał nawet surowy zakaz dla kredytodawcy żądania czy choćby proponowania weksla jako zabezpieczenia kredytu konsumenckiego¹³, w wersji ostatecznej dyrektywy o kredycie konsumenckim brak jest jakiegokolwiek postanowienia dotyczącego weksli.

35. Można z tego wywnioskować jedynie, że wolą prawodawcy Unii było pozostawienie państwom członkowskim decydowania, czy weksel może być użyty dla zabezpieczenia kredytu konsumenckiego. Swoboda kształtowania przysługująca państwom członkowskim względem poprzedniej dyrektywy została nawet rozszerzona. Podczas gdy państwa członkowskie w czasie obowiązywania poprzedniej dyrektywy musiały jeszcze gwarantować, że konsument jest wystarczająco chroniony podczas korzystania z weksla¹⁴, tak dyrektywa w sprawie umów o kredyt konsumencki nie zawiera już żadnego odpowiedniego przepisu, który by przewidywał tego rodzaju zobowiązanie państw członkowskich.

Brak naruszenia art. 22 ust. 1 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki

36. Sąd odsyłający zmierza również do ustalenia, czy polska regulacja narusza art. 22 ust. 1 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki. Zakazuje on państwom członkowskim utrzymywania w swoim prawie krajowym lub wprowadzania do niego przepisów odbiegających od dyrektywy *w zakresie*, w jakim dyrektywa ta zawiera przepisy harmonizujące. W odniesieniu do weksla własnego to pytanie trafia jednak w próżnię, gdyż dyrektywa, jak zostało to właśnie przedstawione, po prostu nie doprowadziła do harmonizacji w dziedzinie weksla jako zabezpieczenia kredytu konsumenckiego. Ponadto okoliczności postępowania głównego nie wyjaśniają, czy w dziedzinach *szczególnie* objętych harmonizacją¹⁵ odmienne krajowe przepisy prawne zostały utrzymane albo wprowadzone. Dlatego też naruszenie art. 22 ust. 1 dyrektywy nie jest oczywiste.

¹⁰ Artykuł 5 ust. 1 akapit drugi lit. n).

¹¹ Artykuł 10 ust. 2 lit. o).

¹² Artykuł 10 dyrektywy Rady 87/102/EWG z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżania przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. 1987, L 42, s. 48 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 1, s. 326).

¹³ Artykuł 18 projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie harmonizacji przepisów prawa i postępowania administracyjnego państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego, COM(2002) 443 wersja ostateczna (Dz.U. 2002, C 331 E, s. 200). Brak istotnej zmiany w COM(2004) 747 wersja ostateczna.

¹⁴ Zobacz pkt 33 niniejszej opinii.

¹⁵ Zobaczyć wyrok z dnia 12 lipca 2012 r., SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, pkt 38); postanowienie z dnia 12 października 2016 r., Horzić i Pušić (C-511/15 i C-512/15, EU:C:2016:787, pkt 26).

Brak naruszenia art. 22 ust. 2 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki

37. Komisja reprezentuje jednakowoż pogląd, iż naruszono art. 22 ust. 2 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki. Przepis ten zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, by konsumenci nie mogli zrzekać się praw przyznanych im na mocy przepisów prawa krajowego, które zostały wydane w celu zastosowania tej dyrektywy.

38. Jednakże nie jest widoczne, aby według przepisów prawa polskiego M. Wawrzosek zrzekł się swoich praw przez wystawienie weksła. Ponieważ zrzeczenie się w rozumieniu art. 22 ust. 2 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki wymaga, żeby konsument poprzez wyraźne oświadczenie lub poprzez spójne działanie doprowadził do wygaśnięcia w całości lub w części istniejącego uprawnienia, które przysługuje mu na podstawie przepisów krajowych transponujących dyrektywę. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie wskazuje jednak na żadne prawa, których M. Wawrzosek w związku z wekslem własnym lub w innej formie się zrzekł.

Brak obejścia [przepisów] w rozumieniu art. 22 ust. 3 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki

39. Wbrew pogładowi przedstawionemu przez sąd odsyłający i Komisję zabezpieczenie roszczeń przeciwko konsumentowi z dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki poprzez weksel własny nie stanowi również obejścia przepisów krajowych transponujących dyrektywę, które na podstawie jej art. 22 ust. 3 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki byłoby niedopuszczalne.

40. Korzyść weksła własnego dla kredytodawcy istnieje bowiem w tym, że w pierwszej fazie postępowania nakazowego cieszy się on ułatwieniem dowodowym, ponieważ musi dowieść tylko prawdziwości i zachowania wymaganej przez prawo formy weksla. Nie prowadzi to zatem do odwrócenia ciężaru dowodu dotyczącego spełnienia obowiązku informacyjnego kredytodawcy, co stanowiłoby obejście w rozumieniu art. 22 ust. 3 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki.

41. Jak stwierdził już Trybunał, dyrektywa o kredycie konsumenckim nie zawiera żadnej wyraźnej regulacji dotyczącej ciężaru dowodu odnoszącej się do tego, że kredytodawca spełnił swój obowiązek informacyjny zgodnie z tą dyrektywą¹⁶. Jednakże Trybunał wywiódł z art. 22 ust. 3, iż postanowienie umowne nie może doprowadzić do odwrócenia ciężaru dowodu w odniesieniu do spełnienia obowiązku informacyjnego kredytodawcy¹⁷.

42. Jeżeli w pierwszej fazie postępowania krajowego stosunek podstawowy nie został zbadany, nie chodzi o regulację rozkładu ciężaru dowodu, lecz tylko o ograniczenie materiału procesowego. Na kredytodawcy spoczywa natomiast w pierwszej fazie bez ograniczeń obowiązek przedstawienia dowodu na prawdziwość i zachowanie wymaganej przez prawo formy weksla.

43. Wraz ze wszczęciem drugiej fazy postępowania wskutek wniesienia przez konsumenta zarzutów od nakazu zapłaty stosunek podstawowy zostaje również wprowadzony do materiału procesowego. Od tego momentu na pożyczkodawcy spoczywa ciężar dowodu wykazania, że spełnił on swój obowiązek informacyjny.

44. Stąd też przedmiotowa regulacja polskiego prawa nie prowadzi do zmiany rozkładu ciężaru dowodu. Postanowienie umowy pożyczki, które zobowiązuje M. Wawrzoska do wystawienia weksla własnego, nie stanowi więc ukształtowania umowy, które naruszałoby zakaz obejścia art. 22 ust. 3 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki.

¹⁶ Wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, pkt 22).

¹⁷ Wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, pkt 30 i nast.).

45. Ponadto należy również odrzucić argumentację Komisji, że uzgodniony weksel własny stanowi obejście dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki, ponieważ prowadzi do ryzyka, że dochowanie obowiązków informacyjnych przez kredytodawcę nie będzie podlegało kontroli sądu. Pogląd ten prowadziłby bowiem w praktyce do niedopuszczalności weksla własnego jako zabezpieczenia w przypadku umów o kredyt konsumencki. To zaprzeczałoby jednak woli prawodawcy Unii, który pozostawia w gestii państw członkowskich kwestię, czy ten instrument dopuszcza jako zabezpieczenie w przypadku umów o kredyt konsumencki¹⁸.

W przedmiocie naruszenia art. 17 ust. 1 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki

46. Wniosek o wydanie orzeczenia prejudycjalnego stawia ponadto pytanie, czy art. 17 ust. 1 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki stoi na przeszkodzie dochodzeniu roszczeń z weksla własnego wystawionego zgodnie z prawem polskim na zabezpieczenie umowy kredytu.

47. Artykuł 17 ust. 1 dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki dotyczy jednakże stanu faktycznego, w którym osoba trzecia, inna niż pierwotne strony umowy kredytu konsumenckiego, stała się uprawniona z roszczeń przeciwko konsumentowi. Natomiast M. Wawrzosek zawarł początkowo umowę pożyczki z powodem. Beneficjent weksla jest więc tożsamy z pożyczkodawcą. Profi Credit Polska S.A. ani nie przeniósł swoich praw z umowy pożyczki na osobę trzecią, ani nie indosował weksla. Wskutek tego art. 17 ust. 1 pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia postępowania głównego i Trybunał nie musi wgłębiać się w te postanowienia.

48. Tytułem uzupełnienia należy wspomnieć, że art. 41 ustawy o kredycie konsumenckim przewiduje, że weksel, który został wystawiony przez konsumenta jako zabezpieczenie roszczenia kredytodawcy z umowy kredytu konsumenckiego, musi zawierać klauzulę, która uniemożliwia przeniesienie [weksla] przez indos. W razie przyjęcia przez kredytodawcę weksla konsumenta bez tej klauzuli i przeniesienia go na osobę trzecią – przy czym bez znaczenia jest, czy nastąpiło to zgodnie z wolą, czy wbrew woli kredytodawcy – kredytodawca jest zobowiązany do naprawienia poniesionej przez konsumenta szkody.

Wniosek częściowy

49. W związku z tym można uznać, że przepisy dyrektywy w sprawie umów o kredyt konsumencki nie stoją na przeszkodzie takiej regulacji, jak ta będąca przedmiotem niniejszego sporu.

C. W przedmiocie dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

Podstawowe zasady dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

50. Celem dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich jest uniemożliwienie stosowania nieuczciwych warunków w umowach pomiędzy przedsiębiorcami i konsumentami.

51. Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta. W myśl art. 7 ust. 1 dyrektywy państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami.

¹⁸ Zobacz pkt 35 niniejszej opinii.

52. Regulacja ta opiera się na założeniu, że konsument znajduje się wobec sprzedawcy lub dostawcy w słabszej pozycji negocjacyjnej i posiada mniejszy zasób informacji i dlatego zgadza się na pochodzące od sprzedawcy lub dostawcy warunki, które nie były przedmiotem negocjacji i na których treść nie ma żadnego wpływu¹⁹.

53. Z tego względu prawo krajowe musi zagwarantować konsumentowi skuteczną ochronę sądową poprzez przyznanie mu możliwości zaskarżenia spornej umowy, w racjonalnych warunkach procesowych, w ten sposób, że korzystanie z jego prawa nie będzie obwarowane warunkami, w szczególności terminem lub kosztami, które czyniłyby praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym korzystanie z praw gwarantowanych w dyrektywie w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich²⁰.

54. Trybunał wielokrotnie podtrzymał swoje stanowisko, iż ze względu na brak ujednolicenia postępowania cywilnego regulacja dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych jest według zasad autonomii proceduralnej sprawą krajowego porządku prawnego państw członkowskich. Przy tym powinny one zagwarantować, że wewnętrzne regulacje nie są mniej korzystne niż w przypadku podobnych spraw podlegających prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz nie mogą uniemożliwiać lub czynić nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii (zasada skuteczności)²¹.

55. Ponieważ w niniejszej sprawie nie ma żadnego punktu odniesienia, który mógłby powodować wątpliwość co do zgodności z zasadą równoważności, należy jedynie zbadać, czy regulacja polskiego prawa narusza zasadę skuteczności. Według orzecznictwa Trybunału należy przy tym uwzględnić rolę każdego przepisu w całym postępowaniu, tryb postępowania i jego szczególne cechy przed różnymi instancjami²².

56. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału – które m.in. odnosi się do postępowania nakazowego – zasada skuteczności wymaga, aby sąd krajowy zbadał z urzędu nieuczciwy charakter danej klauzuli, *o ile posiada on niezbędne prawne i faktyczne elementy*²³.

Zastosowanie do dochodzenia roszczenia z weksla własnego według polskiego prawa

57. Według tego kryterium polska regulacja jest zgodna z art. 6 ust. 1 oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Niemniej w *pierwszej fazie* postępowania nakazowego sąd dysponuje jedynie wekslem, którego bada prawdziwość i zgodność z wymaganą przepisami formą. Sąd nie dysponuje natomiast umową pożyczki, która jest podstawą [wystawienia] weksla. Nie posiada on zatem prawnych i faktycznych elementów, które są konieczne w celu zbadania, czy umowa pożyczki zawiera nieuczciwe postanowienie.

19 Wyroki: z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 39); z dnia 27 czerwca 2000 r., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 25).

20 Wyroki: z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 38); z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 59).

21 Wyroki: z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 38); z dnia 18 lutego 2016 r., Finamadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 40); z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 46).

22 Wyroki: z dnia 18 lutego 2016 r., Finamadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 43); z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 49).

23 Wyroki: z dnia 18 lutego 2016 r., Finamadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 36); z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 57); z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 35).

58. W *drugiej fazie* postępowania, która rozpoczyna się poprzez wniesienie przez konsumenta zarzutów od nakazu zapłaty, sąd bada natomiast zarzuty ze stosunku podstawowego. Dopiero na tym etapie postępowania sąd dysponuje niezbędnymi do tego elementami prawnymi i faktycznymi, ponieważ na podstawie art. 493 § 1 k.p.c. są mu przedstawiane okoliczności faktyczne i środki dowodowe, które są niezbędne do zbadania nieuczciwego charakteru umowy pożyczki.

59. Wskazano na to, że polskie przepisy proceduralne w pierwszej fazie postępowania stawiają wyższe wymagania dla wydania nakazu zapłaty, niż te, których wymaga rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty dla wydania europejskiego nakazu zapłaty, który może być wykorzystany do dochodzenia roszczeń przeciwko konsumentom²⁴. Jest tak, ponieważ według polskiego prawa powód musi w pierwszej fazie postępowania przedłożyć dokument weksla, a zatem środek dowodowy. W myśl art. 7 ust. 2 lit. e) rozporządzenia nr 1896/2006 środki dowodowe przedstawiane na potrzeby udowodnienia dochodzonego roszczenia muszą być natomiast tylko opisane, nie muszą zaś być sądowi przedłożone.

Odróżnienie niniejszej sprawy od dotychczasowego orzecznictwa dotyczącego niezgodności [przepisów krajowych] z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

60. Stan faktyczny leżący u podstaw postępowania głównego różni się w poniższym zakresie od tych spraw, w których Trybunał stwierdził niezgodność z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. W sprawie Banco Español de Crédito sąd krajowy już od początku postępowania nakazowego dysponował prawnymi i faktycznymi elementami, które były niezbędne, do zbadania nieuczciwego charakteru klauzuli umownej. Zbadanie z urzędu nieuczciwego charakteru postanowienia było jednak uniemożliwione przez obowiązujący krajowy przepis proceduralny, i dlatego Trybunał uznał ten przepis za niezgodny z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich²⁵. W sprawie Finanmadrid EFC zakończyły się zarówno postępowanie nakazowe, jak i następujące po nim postępowanie egzekucyjne, mimo że nieuczciwy charakter postanowienia umownego, które podlegało egzekucji w tym postępowaniu, nie zostało z urzędu zbadane, chociaż zarówno „secretario judicial” zajmujący się postępowaniem nakazowym, jak i sąd wezwany w postępowaniu egzekucyjnym dysponowali prawnymi i faktycznymi elementami, które były konieczne do zbadania nieuczciwego charakteru²⁶.

61. Odnosna regulacja z postępowania głównego nie zaprzecza również zasadom, które Trybunał wypracował w sprawie Aziz. O ile środki egzekucyjne służące eksmisji z mieszkania użytkowanego przez konsumenta lub jego rodzinę jako główne miejsce zamieszkania grożą lub już zostały przedsięwzięte, Trybunał orzekł, że sąd krajowy, który ma zdecydować o nieuczciwym charakterze warunku z umowy konsumenckiej, musi mieć uprawnienie do podejmowania tymczasowych działań w celu uniemożliwienia lub wstrzymania niedopuszczalnego postępowania egzekucyjnego w sprawie dotyczącej nieruchomości, tak aby zagwarantować pełną skuteczność ochrony pożądaną w dyrektywie w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich²⁷. Przyznanie konsumentowi jedynie roszczenia o odszkodowanie w związku ze szkodą, która powstała w wyniku działań podjętych w postępowaniu egzekucyjnym w celu egzekucji z mieszkania, nie zapewnia poziomu ochrony nakazanego przez dyrektywę w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich²⁸.

24 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. (Dz.U. 2006, L 399, s. 1).

25 Wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 52, 53).

26 Wyrok z dnia 18 lutego 2016 r., Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 45, 46, 50).

27 Wyroki: z dnia 7 grudnia 2017 r., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945, pkt 49); z dnia 10 września 2014 r., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 66); z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 59).

28 Wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 60).

62. Najpierw należy zauważyć, że Trybunał rozwinął te zasady dla ochrony przeciwko działaniom egzekucyjnym skierowanym przeciwko nieruchomości, która służy konsumentowi jako mieszkanie rodzinne. Jak uściślił to Trybunał w sprawie Kušionová, za niezgodnością z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich przemawia w szczególności prawo do poszanowania mieszkania, które to prawo jest chronione w art. 8 ust. 1 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej²⁹. Postępowanie w sprawie wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla własnego podlega natomiast znacząco mniejszej ochronie.

63. Poza tym nakaz zapłaty stanowi według polskiego prawa tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności. Jednak art. 492 § 3 zdanie drugie k.p.c. przewiduje, że w razie wniesienia zarzutów sąd może na wniosek pozwanego wstrzymać wykonanie nakazu. Może on więc podejmować tymczasowe działania w celu uniknięcia lub wstrzymania niedopuszczalnego postępowania egzekucyjnego, tak aby konsument nie był ograniczony do roszczenia odszkodowawczego.

64. Jedynie uzupełniając należy wskazać na to, że zgodnie z art. 23 rozporządzenia nr 1896/2006 egzekucja na podstawie europejskiego nakazu zapłaty może być wstrzymana lub ograniczona tylko na wniosek pozwanego. Pod tym względem polska regulacja nie stawia wyższych wymogów niż europejskie postępowanie nakazowe.

65. Wreszcie, jak przedstawił to polski rząd, wniesienie zarzutów uniemożliwia uprawomocnienie się nakazu zapłaty. W sprawie Finanmadrid EFC Trybunał orzekł, iż jest to niezgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, gdy powaga rzeczy osądzonej uniemożliwia konsumentowi zgłoszenie zastrzeżeń co do nieuczciwego charakteru postanowienia umowy pożyczki i przeciwstawienie się powództwu sprzedawcy lub dostawcy z umowy pożyczki³⁰. Jeżeli konsument wniesie zarzuty, uniemożliwi on zgodnie z krajowym prawem procesowym uprawomocnienie się nakazu zapłaty. Do tego może on w drugiej fazie postępowania powoływać się na nieuczciwy charakter postawienia umowy pożyczki. Jeżeli konsument wniesie zarzuty, nie wystąpi konflikt z podstawowymi zasadami, które Trybunał rozwinął w sprawie Finanmadrid EFC.

66. Również, jeżeli konsument nie wniesie zarzutów i nakaz zapłaty stanie się prawomocny, nie będzie można zastosować zasad opisanych w sprawie Finanmadrid EFC. Ze względu na to, że podstawą dla wydania nakazu zapłaty był tylko weksel własny, moc prawna nakazu zapłaty obejmuje tylko zobowiązanie wekslowe, ale nie umowę pożyczki.

67. Pod tym względem postępowanie główne różni się od stanu faktycznego będącego podstawą sprawy Finanmadrid EFC. Jak wyjaśnił to polski rząd, konsument może bowiem powoływać się następnie w kolejnej części procesu ze sprzedawcą lub dostawcą na nieuczciwy charakter postanowienia umowy pożyczki, którą krajowy sąd powinien zbadać z urzędu.

68. Jeżeli sprzedawca lub dostawca na podstawie nakazu zapłaty prowadził egzekucję, konsument może w szczególności, zgodnie z zasadami przewidzianymi w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu lub o odszkodowaniu, żądać zwrotu od sprzedawcy lub dostawcy, w zakresie tego, co [sprzedawca lub dostawca] uzyskał poprzez egzekucję. Konsument może wówczas swoje roszczenie odszkodowawcze lub z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia uzasadnić tym, że umowa pożyczki zawiera nieuczciwe postanowienie. Moc prawna nakazu zapłaty nie stoi na przeszkodzie takiemu powództwu, ponieważ nie obejmuje ona zarzutów z umowy pożyczki.

²⁹ Wyrok z dnia 10 września 2014 r., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 64, 65).

³⁰ Wyrok z dnia 18 lutego 2016 r., Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 47, 51); zob. również postanowienie z dnia 21 czerwca 2016 r., Aktiv Kapital Portfolio (C-122/14, niepublikowane, EU:C:2016:486, pkt 29, 36).

69. Co prawda w sprawie Aziz Trybunał orzekł w odniesieniu do działań egzekucyjnych dotyczących eksmisji z mieszkania, że nie jest zgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, aby pozostawić konsumentowi tylko roszczenie o odszkodowanie ze względu na szkodę, która powstała wskutek egzekucji z mieszkania³¹. Jak już wspomniano, dla tego orzeczenia było jednak istotne, że działania egzekucyjne doprowadziły konsumenta i jego rodzinę do utraty mieszkania³².

70. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sądu odsyłającego nie wskazuje jednak na to, że w postępowaniu głównym grozi M. Wawrzoskowi eksmisja z mieszkania rodzinnego lub porównywalne pogorszenie sytuacji.

71. Stąd należy uznać za zgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, jeżeli konsument może zapobiec uprawomocnieniu się nakazu zapłaty przez to, że złoży on zarzuty, a w przeciwnym razie może dochodzić [ustalenia] nieuczciwego charakteru umowy pożyczki w ramach roszczenia o bezpodstawne wzbogacenie lub o odszkodowanie.

W przedmiocie znaczenia zarzutów przeciwko nakazowi zapłaty

72. Z powyższego wynika, że zarzuty konsumenta skierowane przeciwko nakazowi zapłaty mają zasadnicze znaczenie, ponieważ ochrona konsumenta zgodna z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich staje się w praktyce skuteczna. Należy wymagać od konsumenta podjęcia tego kroku w celu dochodzenia swoich praw.

73. Co prawda dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich wymaga w sporach, w których sprzedawca lub dostawca bierze udział, pozytywnej, niezależnej od stron umowy ingerencji przez sąd krajowy zajmujący się takimi sporami³³. Niemniej jednak poszanowanie zasady skuteczności nie idzie tak daleko, aby rekompensować całkowitą beczynność poszkodowanego konsumenta, jak podkreślał to wielokrotnie Trybunał³⁴. Nie jest więc szkodliwe, że konsument musi złożyć zarzuty od nakazu zapłaty, aby wszcząć drugą fazę postępowania, w której sąd z urzędu bada nieuczciwy charakter postanowienia.

74. Uwidacznia się to w szczególności w tym, że prawodawca europejski podczas uregulowania europejskiego postępowania nakazowego ustalił podobne wymogi. Zasadniczo powód bowiem musi złożyć zarzuty przeciwko europejskiemu nakazowi zapłaty, aby doprowadzić do zbadania zasadności dochodzonego roszczenia w postępowaniu sądowym zgodnie z art. 17 rozporządzenia nr 1896/2006.

75. Komisja wskazuje jednak na to, że konsument zgodnie z art. 493 § 1 zdanie drugie k.p.c., wnosząc zarzuty, musi przedstawić swoje zarzuty oraz przytoczyć okoliczności faktyczne i dowody. Do tego musi ponieść koszty sądowe.

31 Wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 60).

32 Wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 61).

33 Wyroki: z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 41); z dnia 27 czerwca 2000 r., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores (od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 27).

34 Wyroki: z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 62); z dnia 10 września 2014 r., Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 56); z dnia 6 października 2009 r., Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 47); zob. opinia rzecznika generalnego M. Szpunara w sprawie Finanzmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2015:746, pkt 43) i moja opinia w sprawie Aziz (C-415/11, EU:C:2012:700, pkt 55).

76. Wbrew stanowisku Komisji nie prowadzi to jednak do tego, że postępowanie w sprawie nakazu zapłaty na podstawie weksla *jako takiego* byłoby niezgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Po pierwsze, taka interpretacja dyrektywy bowiem zaprzeczałaby woli prawodawcy Unii, który pozostawił państwom członkowskim pole do kształtowania decyzji w odniesieniu do użycia weksla własnego jako zabezpieczenia w umowach kredytu³⁵. Po drugie, ingerowałaby ona nadmiernie w autonomię postępowania państw członkowskich.

77. Jak orzekł jednak Trybunał, ogólne zasady, tryb postępowania i jego szczególne cechy przed różnymi instancjami nie mogą prowadzić do powstania znacznego prawdopodobieństwa, iż konsument nie wniesie niezbędnego środka zaskarżenia³⁶.

78. Z tego względu słusznie Komisja krytykuje to, że konsument zgodnie z art. 493 § 1 zdanie drugie k.p.c., już wnosząc zarzuty, musi przedstawić wszystkie zarzuty, jak również okoliczności faktyczne i dowody. Podczas rozprawy strony nie były zgodne co do tego, czy polskie prawo procesowe zezwala sądowi na zbadanie leżącej u podstaw [weksla] umowy pożyczki w drugiej fazie postępowania nakazowego tylko wtedy, gdy konsument przedstawił te zarzuty podczas wnoszenia zarzutów i przytoczył okoliczności faktyczne i dowody na ich poparcie. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem sąd krajowy musi jednak z urzędu zbadać nieuczciwy charakter postanowienia umownego. Ograniczenie zakresu badania do zarzutów wskazanych przez konsumenta jest więc niezgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Zadaniem sądu odsyłającego jest zagwarantowanie poprzez wykładnię zgodną z dyrektywą, że krajowe prawo procesowe nie będzie zawierało takich ograniczeń lub też pozostawi je niezastosowane, jeżeli wykładnia zgodna z dyrektywą nie będzie możliwa.

79. W związku z tym należy uwzględnić również krytykę Komisji, iż dwutygodniowy termin na wniesienie zarzutów prowadzi do znacznego prawdopodobieństwa, że konsument nie wniesie wymaganego środka zaskarżenia. Ten argument wydaje się być trafny w kontekście okoliczności faktycznych i dowodów, które konsument musi w tym terminie zgłosić. Jednakże termin dwóch tygodni o tyle nie jest za krótki, że konsument w ogóle musi podjąć działanie w tym terminie. Stąd polskie przepisy, według których konsument musi wnieść zarzuty w ciągu dwóch tygodni od doręczenia mu nakazu zapłaty, jest zgodna z zasadą skuteczności tylko wtedy, gdy w ciągu tych dwóch tygodni nie musi przedstawić okoliczności faktycznych i dowodów, które są podstawą badania nieuczciwego charakteru postanowień umowy pożyczki.

80. Wreszcie zarzut Komisji odnosi się do tego, że pobierane koszty sądowe pogarszają sytuację konsumenta. Artykuł 19 § 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewiduje, że konsument w razie wniesienia zarzutów musi uiścić trzy czwarte części opłaty sądowej. Natomiast powód musi zapłacić jedynie jedną czwartą opłaty sądowej, jeżeli wnosi o wydanie nakazu zapłaty. Konsument musi więc uiścić trzy razy większą opłatę, jeżeli wnosi zarzuty od nakazu zapłaty, aby dochodzić swoich praw wynikających z dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Wychodzę z założenia, że chodzi przy tym o zaliczkę na poczet kosztów postępowania i że dopiero po zakończeniu postępowania nastąpi ostateczne rozstrzygnięcie w kwestii podziału tych kosztów. Już wniesienie takiej zaliczki na poczet postępowania spełnia kryteria powstrzymania konsumenta od złożenia zarzutów. Byłoby to naturalnie szczególnym pogorszeniem sytuacji konsumenta, jeżeli on w każdym przypadku, niezależnie od wyniku postępowania musiałby uiścić trzy razy wyższą opłatę.

81. Te trzy wymogi zarzutów przewidziane w polskim prawie spełniają kryteria nadmiernego utrudnienia wykonania przez konsumenta uprawnień przyznanych przez dyrektywę w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich i dlatego naruszają zasadę skuteczności.

³⁵ Zobacz pkt 34 niniejszej opinii.

³⁶ Wyroki: z dnia 18 lutego 2016 r., *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 52); z dnia 14 marca 2013 r., *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 58); z dnia 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 54).

Wniosek częściowy

82. Zatem można stwierdzić, że postępowanie, takie jak to toczące się przed polskim sądem, jest o tyle niezgodne z dyrektywą w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, że nadmiernie utrudnia konsumentowi wniesienie zarzutów od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksła własnego w ten sposób, że zezwala sądowi na zbadanie nieuczciwego charakteru tylko w przypadku odpowiedniego zarzutu konsumenta, następnie wymaga od konsumenta przedstawienia, w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty, okoliczności faktycznych i dowodów, które umożliwiają temu sądowi to zbadanie, a ponadto pogarsza sytuację konsumenta przy ponoszeniu kosztów sądowych.

VI. Wnioski

83. Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, proponuję Trybunałowi, aby na wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Polska) udzielił następującej odpowiedzi:

Przepisy dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie krajowym przepisom będącym przedmiotem postępowania głównego, o ile ta regulacja przewiduje, że nakaz zapłaty jest wydawany na podstawie mającego moc pod względem formalnym weksła własnego, który zabezpiecza roszczenia sprzedawcy lub dostawcy względem konsumenta z tytułu umowy pożyczki, bez zbadania nieuczciwego charakteru postanowień tej umowy pożyczki, a ponadto nadmiernie utrudnia konsumentowi wniesienie zarzutów od nakazu zapłaty w ten sposób, że przepisy te zezwalają sądowi na zbadanie nieuczciwego charakteru tylko w razie odpowiedniego zarzutu konsumenta, wymagają od konsumenta przedstawienia, w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty, okoliczności faktycznych i dowodów, które umożliwiają sądowi to zbadanie, i które to przepisy pogarszają sytuację konsumenta przy ponoszeniu kosztów sądowych.